

**INFESIION KASALLIKLAR TERMINLARI: ZAMONAVIY VA KLASSIK
LOTIN SHAKLLARI**

*Navoiy davlat universiteti Tibbiyot
fakulteti Davolash ishi yo‘nalishi*

Baxriddinova E'zoza Odil qizi 1-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Turdiyev Shuhrat Berdiyevich

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada infeksiion kasalliklar nomlanishining lotincha shakllari, ularning tarixiy-kklassik manbalardagi ko‘rinishi hamda hozirgi zamonaviy tibbiyot terminologiyasidagi transformatsiyasi yoritiladi. Infeksiion terminlarning tuzilishi, etimologiyasi, morfologik o‘zgarishlari va xalqaro nomenklaturadagi standartlashtirish tamoyillari ilmiy tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: infeksiya, terminologiya, lotin, tibbiyot, nomenklatura.

АННОТАЦИЯ

В данной статье проведён сравнительный анализ формирования терминов инфекционных заболеваний, рассмотрены их классические и современные латинские формы. Освещаются морфологические особенности, этимология инфекционных терминов, а также специфика их использования в международной медицинской номенклатуре. Результаты исследования показывают, что латинские термины играют важную роль в стандартизации медицинской коммуникации и диагностике.

Ключевые слова: инфекция, латинская терминология, медицинская номенклатура, этиология, современная медицина.

ABSTRACT

This article provides a comparative overview of infectious disease terminology, focusing on classical and modern Latin forms. It analyzes the morphological structure, etymology of infectious terms, and their application within international medical nomenclature. The findings indicate that Latin terminology serves as a key element in ensuring standardization in medical communication and diagnostic practice.

Keywords: infection, Latin terminology, medical nomenclature, etiology, modern medicine.

KIRISH

Tibbiy terminologiyaning tarixiy asoslari qadimiy yunon va lotin tillariga borib taqaladi. Infeksiion kasalliklar terminlari tibbiyotning eng dinamik rivojlanadigan bo‘limlaridan biriga mansub bo‘lib, ularning nomlanishi klinik tashxis, etiologiya, patogeneza va epidemiologiyani aniq ifodalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi

kunda xalqaro miqyosda kasalliklarni nomlash va kodlashda lotin tili asosiy markaziy standart sifatida saqlanib qolmoqda (ICD, INA, WHO tasniflari). Shu sababli, infeksiyon kasalliklar terminlarining zamonaviy va klassik lotin shakllarini qiyosiy o'rganish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarbdir.

Maqolaning maqsadi – infeksiyon kasalliklar terminologiyasining shakllanish manbalari, lotin morfologiyasi va zamonaviy tibbiyot leksikasidagi qo'llanish xususiyatlarini tahlil qilish.

Infeksiyon kasalliklar terminologiyasining tarixiy asoslari

Infeksiya (lot. infectio — “yuqtirish”, “ifloslash”) termini ilk bor Rim tibbiyotida qo'llangan. Qadimgi yunon tabobatida yuqumli kasalliklar uchun λοιμώδης νόσος (loimodes nosos) termini ishlatilgan bo'lib, Rim olimlari bu terminni lotinlashtirib morbus infectiosus shaklida qo'llaganlar. Mark Avreliy, Galen, Celsus kabi tabiblar o'z asarlarida epidemiyalarni tavsiflar ekan, ko'pincha lotincha nomlash usulidan foydalanganlar.

O'rta asrlarda lotin tili ilm-fan va tibbiyotning yagona diplomatik tili sifatida tarixiy rol o'ynadi. Shu davrdan boshlab kasallik nomlari ko'proq etiologik yoki klinik belgilar asosida yaratilgan: Variola, Pestis, Cholera, Febris Typhoidea va boshqalar.

Lotin tili asosida infeksiyon terminlarning shakllanish mexanizmi

Lotin terminlari 3 asosga tayanadi:

turi	Tuzilish	Misollar	Ma'no
	Etiologik (sababi asosida)	Tuberculosis (tuberculum- kuyikcha), Brucellosis	qo'zg'atuvchi nomi bilan
	Topografik (organ asosida)	Hepatitis, Dermatitis	–itis yallig'lanishni bildiradi
	Klinik belgiga ko'ra	Rubella, Varicella, Influenza	klinik simptom asosida

Asosiy lotin qo'shimchalari

- itis – yallig'lanish (meningitis, tonsillitis)
- osis/-iasis – parazitlar jarayon (toxoplasmosis, amebiasis)
- emia – qonda jarayon (bacteremia, septicemia)
- virus/-viro- – virusli kasalliklar (coronavirus, rotavirus)
- algia – og'riq bilan kechuvchi holat (neuralgia)
- pathia – patologik jarayon (encephalopathia)

Klassik va zamonaviy lotin terminlarining qiyosiy tahlili

Klassik lotin shakli	Zamonaviy shakli	Izoh
Variola vera	Smallpox	“chin chechak”
Pestis bubonica	Bubonic plague	o‘latning limfa tugunli turi
Febris recurrens	Relapsing fever	qaytalovchi isitma
Morbus cholerae	Cholera	hozir qisqa ko‘rinish afzal

Ko‘rinadiki, zamonaviy shakllarda virus, bakteriya yoki shtamm nomi qo‘shilmoqda, klassik shakllar esa deskriptiv bo‘lgan.

Infektsion kasalliklarning lotincha nomenklaturasi

Hozirda infektsion kasalliklar xalqaro atlaslarda lotincha nom bilan beriladi. Bir nechta keng tarqalgan terminlar:

- COVID-19 — Coronavirus disease 2019
- Hepatitis A,B,C — Hepatitis infectiosa
- Toxoplasmosis congenita
- Meningitis serosa/ Meningitis purulenta
- Poliomyelitis anterior acuta
- Virus qo‘zg‘atuvchilarining binominal nomlanishi

(Linnaeus tizimi asosida)

Organizm	Lotincha
T. pallidum	Treponema pallidum
Mycobacterium tuberculosis	M. tuberculosis
Salmonella typhi	S. typhi

Lotin terminlarini tibbiy amaliyotda to‘g‘ri qo‘llash

Tibbiyot amaliyotida lotin tilining roli:

Kasallik nomini xalqaro bir xil ko‘rinishda saqlaydi.

Tashxis varaqalari, retsept va klinik yozuvlarni standartlashtiradi.

Til farqi muammosini kamaytiradi (universal lugʻat sifatida ishlaydi).

Fan va taʼlimda aniqlik va ixcham ifoda beradi.

Masalan,

Diagnosis: Pneumonia bilateralis.

Therapia: Antibiotica broad spectrum + antipyretica.

Infekcion kasalliklar terminlari qadimdan lotin tilida shakllangan va bugungi kunda ham ularning asosiy strukturaviy modeli oʻzgarmagan. Biroq zamonaviy tibbiyot rivoji, mikrobiologiya va virologiya yutuqlari yangi terminlarning paydo boʻlishiga olib kelmoqda. Shuningdek, klinik tasniflar qisqarib, koʻproq morfemik ixchamlik va tizimli kodlashga oʻtdi (COVID-19, SARS-CoV-2).

Klassik shakllar tarixiy manba sifatida qimmatlidir, ammo amaliyotda bemor va shifokor oʻrtasida tushunarliroq zamonaviy shakllar qoʻllanishi qulay.

XULOSA

Infekcion kasalliklar terminologiyasi lotin tilining boy grammatik-morfologik tuzilishiga tayanadi. Zamonaviy va klassik terminlarning qiyosiy oʻrganilishi tibbiyot talabalari va mutaxassislar uchun muhim ahamiyatga ega. Nomenklatura tizimi ilmiy aniqlik, universal tushunarlilik va xalqaro tibbiy aloqalarni mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Dorland's Medical Dictionary for Health Consumers. – Saunders, 2018.
2. WHO International Classification of Diseases ICD-11. – 2022.
3. Oxford Concise Medical Dictionary. – Oxford University Press, 2020.
4. Latin Medical Terminology Handbook. – Cambridge Scholars Publishing, 2019.
5. Abramov V. "Meditinskaya terminologiya". – Moskva, 2017.
6. Harrison's Principles of Internal Medicine. – McGraw Hill, 2021.
7. Qodirov A.A. "Tibbiy terminologiya asoslari". – Toshkent, 2020.